

Universitatea „BABEȘ-BOLYAI”

Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor

Școala Doctorală of Științe Economice și Gestiunea Afacerilor

DOCTORAL THESIS

**CREȘTEREA TRANSPARENȚEI ÎN AUDIT:
O ANALIZĂ A ASPECTELOR CHEIE DE
AUDIT ÎN CONTEXTUL AUDITULUI
FINANCIAR ACTUAL**

Coordonator

Prof. Univ. dr. Adriana Tiron-Tudor

Student doctorand,

Teodora-Cezara Porumbăcean

Cluj-Napoca, 2023

Cuprins

Abrevieri

Lista Tabelelor

Lista Figurilor

Introducerea Tezei

Capitolul 1. Explorarea Influențelor asupra Raportării KAM: O Revizuire Structurată a Literaturii

1.1 Introducere

1.2. KAM: rol și dezbateri

1.3. Metodologie

1.3.1. Protocolul revizuirii literaturii

1.3.2. Întrebări de cercetare

1.3.3. Căutarea literaturii

1.3.4. Măsurarea impactului articolelor

1.3.5. Definirea cadrului analitic

1.3.6. Dezvoltarea fiabilității

1.3.7. Testarea validității revizuirii literaturii

1.3.8. Codificarea articolelor

1.4. Rezultatele revizuirii literaturii

1.4.1. Locația

1.4.2. Metoda de cercetare

1.4.3. Bursa de valori a companiilor listate analizate

1.4.4. Focalizarea articolului

1.4.5. Modelul utilizat în studiile empirice

1.4.6. Factori măsurabili de raportare KAM

1.4.7. Factori non-măsurabili de raportare KAM

1.4.8. Valoarea adăugată pentru părțile interesate

1.4.9. Reglementare aplicabilă privind dezvăluirea (Standard de Audit)

1.5. Dezbateri

1.6. Concluzii

Capitolul 2. Analiza a aspectelor cheie de audit raportate și caracteristicile auditorilor și ale clienților

2.1. Introducere

2.2. Revizuirea Literaturii și Ipotezele

2.2.1. Industria companiei auditate

2.2.2. Regiunea europeană a companiei auditate

2.2.3. Onorariul de audit

2.2.4. Tipul auditorului: BIG 4 sau non-BIG

2.2.5. Tipul opiniei auditorului: calificată/necalificată

2.2.6. Riscul de continuitate a activității

2.3. Metodologie

2.3.1. Designul cercetării

2.3.2. Eșantionul și Datele

2.4. Rezultate

2.4.1. Statistici descriptive

2.4.2. Rezultate empirice

2.5 Dezbateri

2.6. Concluzii

Capitolul 3. Examinarea influenței firmei de audit și a tipului de KAM asupra calității raportului de audit

3.1. Introducere

3.2. Revizuirea literaturii și dezvoltarea ipotezelor

3.2.1. Examinarea raportului de audit extins și impactul isa 701

3.2.2. Perspectivele părților interesate asupra isa 701: evaluarea utilității raportului de audit extins

3.2.3. Aligning Perspectives on the Audit Expectation Gap: Exploring Agency Theory and Stakeholder Theory

3.2.4. Explorarea legăturii dintre gradul de inteligibilitate a KAM și calitatea raportului de audit

3.2.5. Ipotezele studiului

3.3. Metodologia de cercetare

3.3.1. Designul cercetării

3.3.2. Eșantionul și datele

3.4. Rezultate

3.4.1. Statistici descriptive

3.4.2. Rezultate empirice

3.5. Dezbateri

3.6. Concluzii

Concluzii Teză, Perspective și Limitări

Bibliografie

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

CREȘTEREA TRANSPARENȚEI ÎN AUDIT: O ANALIZĂ A ASPECTELOR CHEIE DE AUDIT ÎN CONTEXTUL AUDITULUI FINANCIAR ACTUAL

Conducător de doctorat, Prof.Univ.dr. Adriana TIRON-TUDOR

Doctorand, Teodora-Cezara PORUMBĂCEAN

Cuvinte cheie: raportul auditorului independent, ISA 701, aspecte cheie de audit, factori de influență, lizibilitate, auditor;

În contextul unei economii în continuă evoluție, comunicarea transparentă între părțile interesate de raportul auditorului independent a devenit crucială. Criza financiară globală din 2007 a expus deficiențele în raportarea financiară și audit, generând îngrijorări din partea investitorilor și a autorităților de reglementare. Părțile interesate, inclusiv investitorii și autoritățile de reglementare, au început să exprime îngrijorări și au subliniat necesitatea ca auditorii să furnizeze rapoarte de audit mai relevante și informative, în special în ceea ce privește aspectele din situațiile financiare care necesită o judecată semnificativă. În răspuns, Consiliului pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) a introdus ISA 701, „*Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*”. Acesta a avut ca scop abordarea limitărilor rapoartelor de audit tradiționale în transmiterea procesului de audit și a raționamentului auditorului. ISA 701 a fost văzut ca o modalitate de a furniza informații specifice despre companie și de a elimina discrepanța între auditori și părțile interesate. Cu toate acestea, în literatură au apărut la scurt timp după implementare preocupări legate de limbajul și structura formală a ISA 701, referitor la care unii cercetători au susținut că le limitează eficacitatea. Au existat, de asemenea, îngrijorări cu privire la faptul că limbajul standardizat ar putea diminua intenția originală a standardului. Cu toate că obiectivele stabilite de ISA au fost lăudabile, modul în care a fost receptat subliniază complexitatea călătoriei de la intenție la obținerea unei implementări uniforme și larg aplicabile.

Această teză de doctorat se concentrează în primul rând pe comunicarea aspectelor cheie de audit, având o structură logică. Începe cu o revizuire structurată a literaturii care servește mai multor scopuri, având ca obiectiv furnizarea unei înțelegeri ample a subiectului. Ulterior, pe baza lacunelor identificate în literatura existentă, teza avansează către cel de-al doilea și al treilea capitol, care constau în două studii empirice. Primul studiu se concentrează pe contextul European, în timp ce al doilea abordează în mod specific situația din România. Acest abordare

secvențială permite tezei să treacă de la o explorare generală la o examinare mai specifică și mai detaliată a subiectului în contextul național.

În primul său capitol, acest studiu efectuează o revizuire structurată a literaturii existente privind aspectele cheie de audit (KAM). Acesta se concentrează în mod specific pe două categorii de factori: măsurabili și nemăsurabili, care influențează raportarea KAM. În plus, studiul investighează valoarea adăugată pe care KAM o aduce părților interesate. Pentru a realiza acest lucru, cercetarea folosește o metodologie structurată de revizuire a literaturii, urmând cadrul stabilit de Massaro, Dumay și Guthrie în 2016. Revizuirile structurate ale literaturii respectă un set de reguli bine definite și sunt potrivite pentru aceste tipuri de studii în general, deoarece îndrumă cercetătorul către obținerea de răspunsuri clare la întrebările de cercetare. Acest studiu examinează 73 de articole selectate dintr-un total de 160 de articole identificate printr-un proces amplu de căutare. Aceste articole au fost obținute din baza de date Web of Science, fără a impune o restricție specifică de timp, având în vedere noutatea subiectului, până la data cercetării în 2023.

Printre factorii măsurabili observați, enumerăm în continuare câteva variabile considerate relevante. În mod remarcabil, genul auditorului sau partenerului de audit, industria companiei auditate, prezența estimărilor contabile semnificative însoțite de incertitudine, locația companiei auditate, tipul firmei de audit, onorariul de audit, nivelul de reglementare al pieței și prezența unui comitet de audit au fost identificați ca factori care joacă un rol semnificativ în raportarea KAM. Această analiză indică faptul că femeile în rol de parteneri de audit au tendința de a raporta KAM într-o manieră mai cuprinzătoare. În ceea ce privește industria, studiile au relevat faptul că unele industrii generează mai multe provocări de audit decât altele, ducând la variații observate atât în cadrul, cât și între industrii. Companiile din sectoare puternic reglementate, în special din industria financiară, tind să dezvăluie un număr mai mare de KAM. De asemenea, companiile cu rețele subsidiare extinse, în special în sectoarele tehnologiei, imobiliare, construcțiilor și finanțelor, au tendința de a avea mai multe KAM. O tendință semnificativă a auditorilor este aceea de a prioritiza aspectele cheie de audit specifice industriei în locul celor specifice entității. Această preferință este determinată de preocupările auditorilor cu privire la menținerea relațiilor cu clienții și protejarea reputației firmei lor de audit, ceea ce, la rândul său, reduce expunerea și potențialul de risc de litigii.

Locația geografică joacă un rol semnificativ în raportarea KAM, unele țări Europene, în special cele din regiunile mai dezvoltate, punând mai mult accent pe comunicarea KAM în comparație

cu cele din zonele mai puțin dezvoltate, unde secțiunea KAM poate fi omisă din raportul auditorului. Cu toate că ISA 701 nu impune cerințe minime specifice în materie de număr de aspecte cheie comunicate, se așteaptă în general ca cel puțin un KAM să fie prezentat. Au fost, de asemenea, identificate diferențe între firmele de audit Big 4 și cele non-Big 4, în principal din cauza perspectivelor variate cu privire la natura și importanța aspectelor cheie de audit. Firmele Big 4 au tendința de a comunica mai multe KAM și adoptă abordări diverse. Există o notabilă lipsă de uniformitate între firmele de audit în procedurile de audit pe care le utilizează pentru chestiuni similare. Firmele Big 4 adoptă adesea o abordare mai standardizată, în primul rând pentru a reduce responsabilitatea auditorului. Auditorii afiliați la firme mai mari tind să comunice KAM într-o manieră mai specifică pentru a proteja reputația companiei. Atunci când examinăm fiecare firmă Big 4 în parte, constatăm că apar diferențe în abordarea lor privind KAM. Companiile Deloitte și EY se concentrează mai mult asupra informațiilor numerice în comparație cu PwC. În plus, Deloitte, EY și KPMG raportează mai puține KAM legate de riscurile la nivel de entitate în comparație cu PwC. Pe de altă parte, KPMG și BDO raportează adesea mai puține aspecte cheie de audit asociate cu riscuri contabile în comparație cu PwC. Fiecare companie Big 4 de audit poate adopta și ghiduri interne ușor diferite pentru raportarea KAM.

În ceea ce privește onorariul de audit, mai multe studii au observat o corelație pozitivă între acestea și numărul de KAM. Această relație este complexă și este influențată de factori precum mărimea și complexitatea companiei auditate. De asemenea, s-a constatat că, în timpul pandemiei de COVID-19, taxele de audit au crescut odată cu comunicările mai detaliate ale aspectelor cheie de audit. În ceea ce privește comitetele de audit, mai multe studii au evidențiat conexiunea strânsă a acestora cu comunicarea KAM. De exemplu, gradul de lizibilitate a KAM este pozitiv influențat de reprezentarea femeilor în comitetul de audit și de expertiza lor financiară și în domeniul industriei. Cu toate acestea, prezența membrilor de genul feminin în comitetul de audit tinde să ducă la mai puține raportări de KAM, acestea fiind totodată și mai scurte ca dimensiune. Cu toate acestea, aceste comitete care conțin persoane de genul feminin tind să furnizeze informații mai specifice, să identifice mai multe KAM specifice entității și să le prezinte în general într-o manieră mai ușor de înțeles. Suprapunerea membrilor comitetului de audit are, de asemenea, o influență pozitivă asupra raportării KAM, datorită partajării de cunoștințe atunci când indivizii servesc simultan în mai multe comitete. Cu toate acestea, în cazurile în care membrii comitetului de audit dețin atât expertiză contabilă, cât și în domeniul

industrii, s-a observat o reducere a numărului total de KAM prezentați în raportul auditorului independent.

Trecând la factorii nemăsurabili care influențează KAM, studiul subliniază importanța nivelului de incertitudine cu privire la înțelegerea ISA 701, complexitatea tratamentului contabil și riscul de litigii al auditorilor. ISA 701 adoptă o abordare bazată pe principii, lăsând această comunicare la discreția și raționamentul auditorului în determinarea atât în ceea ce privește numărul, cât și conținutului aspectelor cheie de audit raportate. Cu toate acestea, prin acest lucru lasă mult loc pentru interpretări, astfel încât, după cum s-a constatat și la evaluarea impactului companiei de audit, diferiți auditori pot avea opinii diferite în funcție de înțelegerea lor a ceea ce trebuie comunicat ca fiind KAM, ceea ce duce și la practici diferite între firmele de audit. Pe baza raționamentului lor, unii auditori tind să se concentreze mai mult pe chestiuni specifice industriei în loc de cele specifice entității sau de cele contabile, sau desemnează adesea riscurile legate de recunoașterea veniturilor ca fiind semnificative și le comunică ca aspecte cheie. O decizie similară este luată de auditori, din nou pe baza raționamentului lor, dacă să comunice probleme legate de continuarea activității companiei ca și KAM, chiar dacă ISA 701 indică faptul că aceste aspecte ar trebui documentate în conformitate cu ISA 570 (Revizuită), în loc să fie menționate explicit în secțiunea KAM a raportului auditorului. În ceea ce privește complexitatea tratamentului contabil, incertitudinea cu privire la cuantificare influențează de asemenea deciziile auditorilor în ceea ce privește raportarea KAM legate de estimările contabile și deprecierea activelor. În plus, auditorii au manifestat o tendință de a dezvălui mai multe KAM atunci când se confruntă cu incertitudini legate de tratamentul contabil, cum ar fi tranzacții semnificative, reevaluări și estimări contabile, ca parte a unei strategii de reducere a riscului. Aspectele cheie de audit predominante, într-un context general, se referă la standardele contabile care guvernează stocurile, mijloacele fixe, deprecierea activelor, activele financiare, combinările de întreprinderi, deprecierea fondului comercial și recunoașterea veniturilor. Aceste domenii dau în mod constant naștere unor tratamente contabile complexe, făcându-le punctele de interes în ceea ce privește KAM. De asemenea, auditorii au o tendință de a comunica aspecte cheie legate de riscuri la nivel de entitate în loc de cele la nivel contabil. Acest lucru se datorează adesea dorinței auditorilor de a-și minimiza riscurile și totodată de a scădea presiunile și potențiale neînțelegeri provenite din partea comitetelor de audit. Luând în considerare cele menționate, s-a constatat că ISA 701 poate crește riscul de litigii deoarece furnizează părților interesate informații mai detaliate despre

aspectele care necesită un raționament mai complex în cadrul auditului. Dacă apar probleme sau dificultăți în aceste zone, părțile interesate pot examina procedurile de audit efectuate pentru aceste aspecte cheie și pot pune la îndoială corectitudinea acestora sau pot identifica diverse discrepanțe sau deficiențe în procesul de audit.

În ceea ce privește părțile interesate, opiniile din literatură sunt contradictorii. Pe de o parte, unele studii evidențiază faptul că raportarea aspectelor cheie de audit poate mări acest decalaj în opinii despre care s-a tot discutat în literatura, dintre așteptările utilizatorilor și ceea ce oferă în fapt auditorii, influențând practic investitorii care sunt prudenți să interpreteze greșit informațiile din raportul de audit și să-și reconsidere deciziile de investiții. În plus, este esențial ca auditorii să acorde atenție terminologiei folosite în comunicarea acestor aspecte cheie, deoarece sunt studii care demonstrează existența unei corelații între nivelul de lizibilitate și valoarea informațională oferită de raportului de audit.

Descoperirile din această revizuire a literaturii indică faptul că implementarea ISA 701 are un impact pozitiv asupra profesiei de audit. Aceasta poate reduce responsabilitatea auditorilor și consolida percepția investitorilor cu privire la fiabilitatea informațiilor raportate, prin creșterea transparenței, îmbunătățirea comunicării, documentarea raționamentelor profesionale, reducerea discrepanței între așteptările utilizatorilor și ceea ce oferă auditorii și în final îmbunătățirea calității auditului. În plus, raportarea KAM îmbunătățește calitatea raportărilor financiare, sporește valoarea raportului de audit și stârnește interesul pentru acesta în mod indirect. Aceste discrepanțe în opinii și așteptări menționate mai sus dintre auditori și utilizatorii rapoartelor de audit și a situațiilor financiare par să fi scăzut, conform unor studii.

Cu toate acestea, alte studii au evidențiat că ISA 701 pare să nu-și fi atins scopul inițial, deoarece aspectele cheie comunicate nu sunt încă suficient de specifice astfel încât să îmbunătățească real calitatea raportului de audit, așa cum se dorise înainte de implementare.

Pe baza acestor rezultate, capitolele ulterioare sunt concentrate pe golurile identificate în literatura de specialitate, care sunt următoarele:

- i. atenția limitată acordată mai multor țări europene din diferite regiuni studiate împreună;
- ii. concentrarea studiilor actuale în mod proeminent pe țările Europene mai dezvoltate din punct de vedere economic, cum ar fi adoptatorii timpurii, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, oferind foarte puțină atenție țărilor care au o economie emergentă, dar și o cultură de raportare financiară mai scurtă;

iii. lipsa unui consens clar obținut în literatură dacă ISA 701 a îmbunătățit efectiv calitatea rapoartelor de audit și implicit dacă valoarea informativă a raportului a crescut de la adoptarea standardului;

Prima oportunitate de cercetare menționată mai sus este abordată în studiul empiric realizat în al doilea capitol al acestei teze de doctorat, în timp ce ultimele două lacune din literatură sunt abordate în ultimul capitol.

În ceea ce privește contribuțiile, această cercetare îmbogățește înțelegerea părților interesate cu privire la KAM, explicând factorii care joacă un rol important în comunicarea aspectelor cheie de audit, oferindu-le astfel investitorilor informații valoroase pentru luarea deciziilor într-o manieră mai informată în viitor. Această lucrare oferă de asemenea informații auditorilor cu privire la repercusiunile raportării KAM asupra părților interesate. De asemenea, identifică opinii actuale ale utilizatorilor rapoartelor de audit cu privire la ISA 701, care pot fi instrumentale în rafinarea modului în care aceste chestiuni sunt comunicate în viitor. Aceste constatări pot îmbunătăți calitatea rapoartelor de audit și pot diminua discrepanțele apărute între părțile interesate. De asemenea, studiul sintetizează perspective diverse cu privire la valoarea adăugată a raportării KAM pentru părțile interesate, evaluând totodată avantajele formatului revizuit al raportului de audit în conformitate cu ISA 701. Aceste constatări utile pentru reglementatori, ajutându-i să înțeleagă răspunsurile actuale de pe piața potențialelor îmbunătățiri ale cerințelor standardului. Noutatea adusă de cercetător prin această lucrare se referă la consolidarea multiplelor lucrări științifice pe tema KAM, oferind informații cu spectru larg în acest sens. Acest studiu este unic în sinteza sa comprehensivă a informațiilor legate de KAM, oferind o perspectivă clară și globală asupra ISA 701, identificând în același timp lacunele din literatura de specialitate existentă.

În capitolul al doilea, pornind de la lacuna din literatura menționată mai sus, acest studiu explorează variabilele care afectează frecvența KAM menționate în rapoartele de audit, un indicator crucial al complexității și riscului situațiilor financiare. ISA 701 adoptă o abordare bazată pe principii, acordând auditorilor lăsând la latitudinea auditorului atât numărul, cât și a conținutului aspectelor cheie comunicate. În general, se consideră în literatură că un număr mai mare de KAM semnifică necesitatea unui raționament mai avansat din partea auditorului, indicând totodată și existența unor riscuri mai mari în ceea ce privește situațiile financiare. Mai mult, importanța acestui studiu este dat și de faptul ca raportarea KAM are un efect direct asupra piețelor de capital, influențând deciziile investitorilor.

Pe baza literaturii, am selectat șase factori măsurabili care se referă la caracteristicile entităților auditate, dar și la cele ale auditorilor și care se consideră că influențează numărul de KAM. Acești factori sunt: industria companiei auditate, regiunea Europeană a entității auditate, onorariul de audit, tipul auditorului (Big 4/non-Big 4), tipul opiniei auditorului și riscul continuității activității. Prin urmare, numărul de KAM a fost definit ca variabilă cantitativă dependentă, în timp ce factorii enumerați mai sus au fost utilizați ca variabile independente. De asemenea, modelul a inclus două variabile de control: venituri și capitalizare de piață. Dată fiind evaluarea cuprinzătoare a studiului, care acoperă multiple aspecte pe o perioadă de peste un an, studiul a adoptat unui model de regresie Panel. Acest model utilizează metoda celor mai mici pătrate (OLS) pentru a examina cele șase ipoteze propuse de studiu, fiecare evaluând impactul factorilor menționați asupra numărului KAM. Eșantionul inițial al studiului a fost compus din 1.694 de entități Europene listate disponibile în baza de date Audit Analytics, însă, după aplicarea criteriilor relevante de selecție, numărul de companii luate în considerare a fost redus la 1.663. Studiul propune o analiză a KAM raportate pe o perioadă de patru ani, începând cu 2017 până în 2020, deoarece ISA 701 se referă la auditul situațiilor financiare pentru firmele listate pentru perioadele de raportare care se încheie pe sau după 15 decembrie 2016. Decizia de a exclude primul an, adică practic opiniile de audit referitoare la anul financiar 2016, a fost luată pentru a reduce variabilitatea în studiu. Prin omiterea anului 2016, studiul se concentrează asupra unei perioade în care auditorii au avut deja o expunere inițială cu cerințele acestui standard și fiind deja mai familiari cu rigurozitățile impuse de acesta.

Concluziile noastre indică faptul că cinci din cele șase ipoteze propuse în studiul nostru au fost validate. În ceea ce privește H1 (ipoteza acceptată), care examinează influența industriei, rezultatele noastre arată că auditorii raportează un număr mai mare de KAM pentru companiile din sectorul financiar și asigurări. Acest rezultat poate fi justificat prin natura mai complexă a acestor entități și nivelul mai ridicat de supraveghere și reglementară la care sunt supuse aceste companii în comparație cu alte sectoare. În plus, companiile din sectorul bancar sunt percepute ca având un risc mai mare, ceea ce oferă auditorilor o justificare pentru comunicarea unui număr mai mare de KAM ca măsură de precauție pentru a reduce responsabilitatea și a-și proteja reputația.

În ceea ce privește H2 (ipoteza acceptată), care a examinat impactul regiunilor Europene asupra numărului de Chestiuni Cheie de Audit, constatăm că cel mai mare număr de KAM prezentate în rapoartele de audit provine de la firmele de audit din Europa de Vest, considerată o regiune economic dezvoltată. Acest lucru se datorează în parte faptului că aproximativ 74% dintre

aspectele cheie comunicate pentru entitățile din sectorul Financiar și Asigurări provin din această regiune. Adicional, am constatat că o proporție mare de KAM din studiul nostru provin din opiniile de audit ale entităților din Marea Britanie. Merită menționat faptul că Consiliul de Raportare Financiară (FRC) din Marea Britanie a introdus raportarea KAM mai devreme decât în restul Europei, în iunie 2013. Această observație sugerează că deciziile auditorilor cu privire la raportarea KAM pot fi influențate de factori culturali și instituționali.

Continuând cu H3 (ipoteza acceptată), rezultatele noastre indică faptul că onorariul de audit are într-adevăr un impact asupra numărului de KAM. Acest lucru poate fi justificat prin corelația dintre onorariul de audit și riscul crescut al clientului. În cazul companiilor care au o activitate mai complexă, auditorii sunt adesea obligați să desfășoare o muncă mai extinsă, iar procedurile de audit pot necesita un grad mai mare de raționament.

În ceea ce privește H4 (ipoteza acceptată), constatările noastre arată că tipul de auditor joacă un rol semnificativ în cantitatea de aspectelor cheie comunicate, firmele de tipul Big 4 prezentând un număr mai mare de KAM în rapoartele lor de audit. Mai mult, în cadrul firmelor Big 4, s-a constatat faptul că PwC iese în evidență prin raportarea celei mai mari cantități de KAM. Aceste rezultate pot fi explicate prin mai mulți factori: firmele Big 4 manifestă un angajament mai puternic față de raportarea KAM în comparație cu firmele non-Big 4, posibil datorită presiunii suplimentare din partea organizațiilor internaționale care dețin companiile auditate. De asemenea, aceste companii sunt mai interesate de menținerea reputației lor, dețin resurse mai mari pentru pregătirea și dobândirea de cunoștințe în această zonă și efectuează evaluări interne ale calității în mod frecvent.

A cincea ipoteză a studiului, care investighează impactul tipului de opinie de audit asupra numărului de KAM, a fost respinsă, rezultat explicat în principal de structura eșantionului nostru care conține în medie 0,2% opinii calificate.

În cele din urmă, în ceea ce privește H6 (ipoteza acceptată), rezultatele noastre au arătat o corelație statistic semnificativă între numărul de KAM și continuitatea activității entităților. Această conexiune apare pentru că, în practică, anumiți auditori optează să comunice chestiuni privind continuitatea activității ca parte a secțiunii dedicată aspectelor cheie de audit, în ciuda faptului că ISA 701 pune accentul pe KAM și lasă tratamentul chestiunilor privind continuitatea activității în sarcina ISA 570 (Revizuită).

În ceea ce privește contribuțiile și beneficiile viitoare, această cercetare abordează o lacună din literatura existentă și îmbunătățește înțelegerea părților interesate cu privire la aspectele cheie

de audit în rapoartele financiare. Mai mult, studiul evidențiază KAM identificate în diferite industrii, clarificând faptul că prezența acestora nu implică neapărat un risc mai mare pentru companie. De asemenea, identifică industriile care au în mod tipic mai multe KAM din cauza cerințelor lor contabile complexe. În plus, subliniază că, caracteristicile auditorului și ale clientului au un rol în decizia de raportare a aspectelor cheie. În cele din urmă, această înțelegere permite părților interesate să ia decizii mai informate. Rezultatele acestui studiu vor avea, de asemenea, importanță pentru reglementatori. Acest studiu evaluează dacă factorii de context influențează raportul de audit extins și vor oferi mediului academic perspective pentru a îmbunătăți cunoștințele și învățarea practicilor de audit. Totodată, această lucrare științifică are importanță și pentru auditori, deoarece relevă diferențele în raportarea între entitățile Big 4 și cele non-Big 4, ajută auditorii să înțeleagă impactul comunicării unui număr mai mare de KAM asupra utilizatorilor raportului și îi ghidează în luarea deciziilor informate cu privire la ce și cât să comunice. Scopul acestor aspecte este de a evidenția riscurile fără a copleși investitorii cu un limbaj complex care ar putea genera confuzii în materie de terminologie și ide a-i influența negativ pe aceștia. În concluzie, obținerea de informații despre implementarea actuală și subiectivitatea acestui standard aduce beneficii tuturor părților interesate, facilitând luarea deciziilor informate, îmbunătățind selecția KAM și în final încurajând reglementatorii să revizuiască standardul prin reducerea subiectivității, facilitând astfel discrepanța dintre necesitățile investitorilor și informațiile furnizate de auditori.

În capitolul final, această cercetare se concentrează asupra calității raportului de audit, construind pe baza cercetărilor anterioare care evidențiază modul în care aspectele cheie de audit pot atenua comportamentul agresiv în raportarea financiară, pot îmbunătăți calitatea raportării financiare și a raportului de audit, și abordează, de asemenea, cele două lacune din literatură identificate în primul capitol. Specificitatea KAM îmbunătățește, de asemenea, înțelegerea utilizatorilor cu privire la aspectele comunicate și întărește încrederea investitorilor în informațiile raportate. Argumentăm că o secțiune eficientă de KAM, crește valoarea comunicativă globală a raportului de audit, discrepanța dintre necesitățile investitorilor și informațiile furnizate de auditori. Pentru a realiza acest lucru, teza de doctorat evaluează gradul de lizibilitate a secțiunii KAM utilizând indicii FOG și BOG și studiază, de asemenea, doi factori care sunt așteptați să influențeze lizibilitatea paragrafului KAM, și anume: tipul companiei de audit (Big 4 și non-Big 4) și tipul KAM (riscuri la nivel de entitate sau la nivel contabil).

Această cercetare se concentrează pe companiile listate pe Bursa de Valori București, situată în România. Această lucrare abordează, de asemenea, necesitatea cercetării în piețele

emergente, în special în ceea ce privește practicile de raportare financiară. La baza acestui studiu stau trei ipoteze de cercetare. H1 evaluează impactul tipului de companie de audit asupra lizibilității primului paragraf al secțiunii KAM, respectiv descrierea aspectului identificat. H2 evaluează impactul tipului de companie de audit asupra lizibilității celui de-al doilea paragraf al secțiunii KAM, respectiv descrierea procedurilor de audit efectuate pentru a aborda aspectul identificat și, în cele din urmă, H3 care evaluează impactul tipului de KAM asupra lizibilității procedurilor efectuate pentru a aborda aspectul cheie identificat. Pentru H3, ne-am concentrat doar pe acest paragraf, deoarece descrierile KAM sunt mai puțin complexe, posibil datorită percepției reduse a riscului de litigii, procedurile de audit detaliate fiind cele care ridică riscul de litigii, influențând astfel complexitatea limbajului. Pentru a testa ipotezele, studiul utilizează două metode: metoda celor mai mici pătrate (OLS) și analiza de regresie multiplă ierarhică. OLS evaluează relațiile dintre o variabilă dependentă și o variabilă independentă, în timp ce regresia ierarhică consideră simultan mai mulți factori de influență, arătând cum influențează colectiv variabila dependentă.

În ceea ce privește eșantionul studiului, din cele 82 de companii inițial identificate ca fiind listate pe Bursa de Valori București (BVB), 13 au fost excluse din eșantion din cauza implicării lor în sectoarele financiare, bancare, de asigurări sau de intermediere financiară. Aceste excluderi au fost necesare deoarece aceste companii sunt supuse unor standarde de raportare financiară distincte, rezultând astfel rapoarte de audit care nu sunt direct comparabile cu cele ale celorlalte companii din restul domeniilor de activitate. Ca rezultat, eșantionul final constă din 63 de entități analizate pe o perioadă de patru ani, din 2019 în 2022. În această perioadă, au fost evaluate în total 229 de rapoarte de audit, care conțin 414 KAM. Aceste rapoarte au fost obținute de pe site-urile companiilor listate, iar secțiunile KAM au fost transcrise manual într-un fișier Excel. Atât pentru descrierea chestiunii, cât și a procedurile de audit din secțiunea KAM, s-au calculat indicii FOG și BOG folosind instrumente disponibile online. Prin urmare, studiul a utilizat următoarele variabile dependente: FOG KAM MATTER, BOG KAM MATTER, FOG KAM PROCEDURES și BOG KAM PROCEDURES. Variabilele independente luate în considerare sunt tipul companiei de audit și tipul KAM, iar ca variabile de control, am introdus următoarele: switch (indicând schimbări în auditor de la un exercițiu la altul), dimensiunea, îndatorarea, ROA, ani (o variabilă categorică care denotă anul auditat) și industria (o variabilă categorică care reprezintă sectorul industrial).

Din punct de vedere a rezultatelor obținute, analiza noastră a indicilor FOG și BOG pentru atât secțiunea de descriere KAM, cât și pentru secțiunea de proceduri a ilustrat faptul că secțiunea

de descriere KAM are un nivel de lizibilitate mai ridicat conform ambelor indici. Cu toate acestea, ambele secțiuni prezintă un limbaj complex și dificil de înțeles de către utilizatori. Discrepanța în ceea ce privește lizibilitatea dintre cele două secțiuni poate fi atribuită mai multor factori. În primul rând, auditorii folosesc un limbaj distinct atunci când prezintă descrierile KAM și procedurile de audit. În al doilea rând, dezvăluirea procedurilor de audit poate crește expunerea auditorului, generând la un risc mai mare de litigii, necesitând practic mai multă răspundere din partea auditorului. Pentru a atenua aceste riscuri, auditorii pot folosi un limbaj vag în explicarea procedurilor de audit efectuate. În cele din urmă, complexitatea tehnică inerentă a procedurilor de audit contribuie la discrepanța în ceea ce privește lizibilitatea dintre cele două secțiuni. Procedurile de audit implică adesea metodologii standard, terminologie specializată și tehnici analitice complexe.

În plus, studiul nostru a identificat recunoașterea veniturilor, existența și evaluarea stocurilor și denaturarea activelor, ca cele mai frecvent raportate KAM. Aceste aspecte reprezintă caracteristici extrem de complexe ale contabilității financiare, necesitând discuții detaliate și posibil proceduri de audit cu un risc mai mare. În plus, atât în România, cât și în contextul European mai larg, auditorii tind să prezinte recunoașterea veniturilor ca un aspect cheie de audit. Această tendință poate fi atribuită riscului semnificativ de fraudă în recunoașterea veniturilor, așa cum este stipulat de ISA 240, determinând auditorii să exercite o vigilență sporită în acest domeniu.

În ceea ce privește ipotezele studiului, H1 și H2 au fost acceptate, în timp ce H3 a fost respinsă. În urma analizei, am constatat că tipul de auditor afectează în mod semnificativ claritatea și înțelegerea descrierilor KAM și a procedurilor de audit asociate. Mai precis, rapoartele emise de firmele Big 4 demonstrează niveluri mai ridicate de lizibilitate și înțelegere în comparație cu cele de la entitățile non-Big 4, care prezintă scoruri mai scăzute de lizibilitate. Această discrepanță poate fi atribuită mai multor factori. În primul rând, firmele Big 4 dețin o experiență extinsă, derivată din misiunile lor frecvente cu clienți mai mari, precum și resurse abundente la dispoziție. Aceste firme utilizează în mod uzual metodologii și șabloane stabilite atunci când creează secțiunile lor KAM, asigurând uniformitate și transparență în rapoartele lor. Mai mult, firmele Big 4 se supun unor evaluări interne și externe riguroase pentru a-și menține standardele profesionale și reputația. De asemenea, ei oferă training cuprinzător profesioniștilor lor, asigurând respectarea strictă a ghidurilor interne specifice de raportare. În cele din urmă, absența susținerii pentru H3, sugerând că tipul de KAM afectează lizibilitatea procedurilor KAM, poate fi atribuită diferențelor în reglementările contabile aplicabile în

România. Companiile Europene se conformează standardelor internaționale de raportare financiară (IFRS) mai extinse, în timp ce firmele românești urmează cerințe mai puțin complexe, ceea ce afectează implicit și complexitatea auditului. Aceste diferențe de context, combinate cu variațiile metodologice, factorii necalculați și fluctuațiile aleatorii ale datelor, contribuie la lipsa semnificației statistice.

Studiul oferă perspective și informații de reglementare, ajutând companiile să înțeleagă rolul auditorilor în claritatea raportului de audit. Evidențiere tipurilor complexe de KAM permite eforturi concentrate pentru îmbunătățirea clarității în viitor. Raportarea KAM poate crește valoarea rapoartelor de audit și consolida încrederea în raportarea financiară și în auditul extern, beneficiind atât de mediul academic, cât și de organizațiile profesionale prin îmbunătățirea transparenței și luarea deciziilor informate.

Acest capitol oferă perspective valoroase atât pentru teoria agenției, cât și pentru cea a stakeholderilor, dar și pentru literatura disponibilă în prezent axată pe calitatea auditului, fiind totodată primul studiu care se concentrează pe o țară emergentă din Europa din punct de vedere economic, dar și referitor la experiența limitată în raportarea financiară. Descoperirile acestei cercetări au implicații pentru reglementatori, sprijinind convingerea IAASB că introducerea KAM în raportul auditorului poate revitaliza relevanța și valoarea acestuia pentru investitori. De asemenea, ajută auditorii să realizeze potențialul de îmbunătățire a comunicării și terminologiei pentru a crea rapoarte mai prietenoase pentru utilizatori, cu informații cu adevărat relevante și cu un risc redus de interpretare greșită.

Această teză are unele limitări. În revizuirea structurată a literaturii (SLR), există o limitare legată de intervalul de timp relativ scurt pentru adoptarea ISA 701. Cea mai mare parte a cercetării s-a concentrat pe Marea Britanie, care a adoptat raportarea KAM în 2013, afectând analiza. Observațiile și interpretările subiective în SLR ar putea duce la rezultate diferite între cercetători. Capitolul al doilea are limite din cauza adoptării recente a ISA 701 și a constrângerilor de date. Limitele celui de-al treilea capitol includ o perioadă scurtă de cercetare (2019-2022) și un eșantion limitat la companiile listate pe Bursa de Valori București. Absența PwC afectează, de asemenea, din prisma generalizării.

În concluzie, teza de doctorat a abordat cu succes întrebările inițiale de cercetare, explorând diferiți factori care influențează raportarea KAM și evaluând impactul ISA 701 asupra valorii comunicative a raportului de audit. Descoperirile noastre relevă că mai mulți factori de context influențează atât cantitatea, cât și conținutul KAM, sugerând oportunități pentru îmbunătățirea

modului în care auditorii comunică aceste aspecte cheie către părțile interesate. Această cercetare aduce contribuții valoroase mediului academic, auditorilor și diferitelor părți interesate.